

Інновації навчального процесу у землеустрої: НОВА НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА

УДК 333.2:333.3

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Введення в експлуатацію Національної земельно-кадастрової системи, яка почала свою роботу з початку 2013 року, за визнанням більшості науковців та міжнародних експертів, стало для України значним кроком вперед по наведенню порядку у галузі земельних відносин. Разом з тим, оприлюднена електронна кадастрова карта виявила низку помилок у межах земельних ділянок, правовому їх режимі тощо, які пов'язані у своїй більшості із якістю землепорядних робіт. Світовий і вітчизняний досвід регулювання землекористування показує, що основою кризового стану в земельних відносинах та землекористуванні є недооцінка й різке зниження ролі землеустрою у здійсненні земельної політики, що проводиться, втрата органами державної влади функцій планування й організації раціонального використання земель та їх охорони, особливо в сільській місцевості, відхід держави від сфери землеустрою, а також ігнорування землеустрою як комплексної системи заходів із планування та організації раціонального використання й охорони земель.

Проблеми, що виникли у сфері землеустрою, також пов'язані з якістю підготовки фахівців із землеустрою в країні. Адже ігнорування вимог до якості проектування землепорядних заходів привело до: втрати достовірної інформації про кількісний і якісний стан земель, особливо сільськогосподарського призначення; не встановлення обмежень і обтяжень у використанні земель, що призводить

до їх деградації, підтоплення, заболочування, забруднення, засмічення, руйнування в процесі господарської діяльності, порушення стійкості й компактності об'єктів землеустрою, особливо на землях сільськогосподарського призначення; появі неприпустимих недоліків землекористування (парцелізація земель, черезсмужжя, вкраплювання, вклинювання, мозаїчного розташування вгіль), що завдає істотної шкоди всій економіці країни й уже в найближчому майбутньому зажадає проведення комплексу землепорядних робіт з територіального планування землекористування та консолідації земельних ділянок власників земельних часток (паїв), яка пов'язана з великими економічними витратами.

Мета статті — оприлюднення оновленої та приведеної у відповідність до чинного законодавства навчальної програми із наукової дисципліни «Землеустрій», яка відповідно до чинного земельного законодавства має викладатися у вищих навчальних закладах, але із 2002 року не змінювалася відповідно до Законів України «Про землеустрій», «Про охорону земель», «Про оцінку земель».

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Навчальна дисципліна «Землеустрій» є нормативною навчальною дисципліною в освітньо-професійній програмі підготовки фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» напряму 6.080101 «Геодезія, картографія та землеустрій». Навчальна дисципліна повинна забезпечити майбутніх фахівців у галузі викорис-

Антон ТРЕТЯК,
професор,
член-кореспондент НААН України,
доктор економічних наук,
директор Навчально-наукового
інституту економіки та екології
природокористування
Державної екологічної академії
післядипломної освіти та управління

Михайло СТУПЕНЬ,
професор, доктор економічних наук,
декан землепорядного факультету
Львівського національного
аграрного університету

Ірина КОЛГАНОВА,
старший викладач кафедри
землепорядного проектування
Національного університету
біоресурсів і
природокористування України

Запропоновано удосконалену структуру та зміст навчальної програми із наукової дисципліни «Землеустрій», яка відповідно до чинного земельного законодавства викладається у вищих навчальних закладах.

Ключові слова: землеустрій, прогнозування та планування землекористування, проекти землеустрою, навчальна програма.

Таблиця 1

ОРІЄНТОВНА СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

тання і охорони земель знаннями щодо сукупності соціально-економічних та екологічних заходів, спрямованих на регулювання земельних відносин та раціональної організації території адміністративно-територіальних утворень, суб'єктів господарювання, що здійснюються під впливом виробничих відносин і розвитку продуктивних сил, які вони застосовують у цій сфері діяльності.

Вивчення навчальної дисципліни ґрунтується на знаннях студентів з таких навчальних дисциплін: «Історія земельних відносин та землеустрою», «Основи геодезії та аерофотогеодезії», «Ґрунтознавство» тощо. Програма навчальної дисципліни складається з таких змістових модулів: вступ до землеустрою; наукові основи землеустрою; землеустрій на національному, регіональному і місцевому рівнях.

Метою викладання навчальної дисципліни «Землеустрій» є забезпечення студентів знаннями в галузі землеустрою, уміннями та навиками, необхідними для виконання завдань з метою досягнення оптимального ступеня впорядкування раціонального використання земельних ресурсів, охорони земель та навколишнього природного середовища, володіння інформацією про стан земельних ресурсів та довкілля, прийняття правильних прогнозних, планувальних, проектних та управлінських рішень.

Основними завданнями вивчення дисципліни «Землеустрій» є набуття знань щодо:

- реалізації політики держави з науково-обґрунтованого перерозподілу земель, формування раціональної системи землеволодіння і землекористування з усуненням недоліків у розташуванні земель, створення екологічно сталих ландшафтів і агросистем;
- створення інформаційного забезпечення правового, економічного, екологічного і містобудівного механізму регулювання земельних відносин на національному, регіональному, локальному, господарському рівнях шляхом розробки пропозицій зі встановлення особливого режиму і умов використання земель;
- встановлення на місцевості меж адміністративно-територіальних утворень, територій з особливим природоохоронним, рекреаційним і заповідним режимами, меж земельних ділянок власників і землекористувачів;

Вид навчальної діяльності	Модуль / змістовий модуль / тема		Обсяг годин для окремих видів навчальних занять і самостійної роботи				
	№ з/п	назва	лекції	лабораторні	самост. робота	індивід. завдання	разом
Навчальна діяльність під час навчальних занять		Вступ	2	—	—	—	2
	1.	Вступ до землеустрою	8	12	10	4	34
	1.1.	Поняття землеустрою та його основні завдання	2	2	2	1	7
	1.2.	Земельний лад і земельні реформи	2	2	2	1	7
	1.3.	Земельні ресурси та їх використання	2	4	3	1	10
	1.4.	Землеустрій та інші сфери земельно-господарської діяльності	2	4	3	1	10
	2.	Наукові основи землеустрою	10	14	8	4	36
	2.1.	Загальні питання	2	2	2	1	7
	2.2.	Види і форми землеустрою	2	4	2	1	9
	2.3.	Система землеустрою в Україні	2	2	2	1	7
	2.4.	Управління діяльністю у сфері землеустрою та його регулювання	4	6	2	1	13
	3.	Землеустрій на національному, регіональному і місцевому рівнях	26	28	14	4	83
	3.1.	Прогнозна та планувальна документація із землеустрою на національному і регіональному рівнях	4	4	2	1	11
	3.2.	Проектна та технічна документація із землеустрою на національному і регіональному рівнях	6	8	2	1	17
	3.3.	Прогнозна та планувальна документація із землеустрою на місцевому рівні	8	6	4	1	19
	3.4.	Проектна та технічна документація із землеустрою на місцевому рівні	8	10	6	1	25
Всього годин			46	54	32	12	144
Курсова робота			—	—	—	36	36
Разом годин з навчальної дисципліни			46	54	32	48	180

- здійснення заходів щодо прогнозування, планування, організації раціонального використання та охорони земель на національному, регіональному, локальному і господарському рівнях;
- організації територій сільськогосподарських підприємств із створенням просторових умов, що забезпечують еколого-економічну оптимізацію використання та охорони земель сільськогосподарського призначення, впровадження прогресивних форм організації управління землекористуванням, удосконалення співвідношення і розміщення земельних угідь, системи сівозміни, сінокосо- і пасовищезміни;
- розробки системи заходів зі збереження і поліпшення природних ландшафтів, відновлення і підвищення родючості ґрунтів, рекультивациі порушених земель і землювання малопродуктивних угідь, захисту земель від ерозії, підтоплення, висушення, зсувів, вторинного засолення і заболочення, ущільнення, забруднення промисловими відходами і хімічними речовинами та інших видів деградації, з консервації деградованих і малопродуктивних земель, запобігання іншим негативним явищам;
- організації територій несільськогосподарських підприємств, організацій і установ з метою створення умов ефективного землекористування та обмежень і обтяжень у використанні земель.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студенти повинні **знати**:

- завдання, мету, зміст, призначення, предмет і методи землеустрою;
- земельний устрій, поняття землеволодіння та землекористування, форми землекористування та організації території.

Елементи землепорядної організації території:

- поняття і функції землі, раціональне використання і охорона земель, земля як об'єкт права, сільськогосподарських, містобудівних та інших відносин, властивості земельних та інших природних ресурсів, що враховуються при землеустрої;
- взаємозв'язок землеустрою та інших сфер земельно-господарської діяльності;
- види і форми землеустрою;
- систему землеустрою в Україні;
- управління діяльністю у сфері землеустрою та його регулювання;
- прогнозу та планувальну документацію із землеустрою на національному і регіональному рівнях;
- проектну та технічну документацію із землеустрою на національному і регіональному рівнях;
- прогнозу та планувальну документацію із землеустрою на місцевому рівні;
- проектну та технічну документацію із землеустрою на місцевому рівні.

Вміти:

- здійснювати аналіз і дати оцінку соціально-економічним та екологічним заходам землеустрою, спрямованим на регулювання земельних відносин та раціональну організацію території;
- встановлювати тенденції розвитку земельних відносин і землеустрою на території ради, району, регіону, України;
- використовувати набуті знання із «Землеустрою» під час вивчення інших навчальних дисциплін та курсового і дипломного проектування.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 180 годин / 5 кредитів ECTS, у тому числі: 100 годин — аудиторні заняття (лекції — 46, лабораторні — 54), самостійна робота — 80 годин, у тому числі курсова робота — 36 годин (табл.1).

МОДУЛЬ 1.

ВСТУП ДО ЗЕМЛЕУСТРОЮ

1.1. Поняття землеустрою та його основні завдання

Походження поняття землеустрою. Визначення землеустрою. Предмет, метод і завдання навчальної дисципліни. Призначення землеустрою. Суб'єкти і об'єкти землеустрою. Землеустрій як основоположний механізм управління земельними ресурсами. Терміни і визначення в землеустрої.

1.2. Земельний лад і земельні реформи

Земельний устрій та історія земельних відносин. Поняття землеволодіння та землекористування. Форми землекористування та організації території. Елементи землевпорядної організації території. Сутність земельних реформ та їх роль у формуванні (зміні) земельного ладу.

1.3. Земельні ресурси та їх використання

Поняття і функції землі. Раціональне використання і охорона земель. Земля як об'єкт права, сільськогосподарських, містобудівних та інших відносин. Властивості земельних та інших природних ресурсів, що враховуються при землеустрої. Простір та рельєф. Ґрунтовий і природний рослинний покрив. Кліматичні, гідрологічні та гідрографічні умови. Економічні, соціальні, екологічні, сільськогосподарські, містобудівні та інші умови. Види господарського використання земель і правового стану земельних ресурсів. Категорії та цільове призначення земель. Типи землекористування та дозволене використання земель. Характеристика земельного фонду України за формами власності та категоріями земель.

1.4. Землеустрій та інші сфери земельно-господарської діяльності

Землеустрій і державне регулювання земельних відносин. Землеустрій, земельний кадастр та моніторинг земель. Землеустрій, реєстрація прав на нерухоме майно і угод із ним. Землеустрій і грошова оцінка земель та земельних ділянок. Землеустрій, топографо-геодезичні та інші вишукувальні роботи. Землеустрій і геоінформаційні системи. Землеустрій, планування і забудова територій та земельних ділянок. Землеустрій і меліорація земель. Землеустрій і формування екомережі України. Землеустрій і організація виробництва сільськогосподарських підприємств та фермерських господарств. Землеустрій і духовний та соціокультурний простір сільських територій України.

МОДУЛЬ 2.

НАУКОВІ ОСНОВИ ЗЕМЛЕУСТРОЮ

2.1. Загальні питання

Землеустрій як самостійна галузь наукового знання. Теорії землеустрою. Сучасне розуміння землеустрою. Мета, характер і функції сучасного землеустрою. Принципи сучасного землеустрою.

2.2. Види і форми землеустрою

Види і форми землеустрою. Прогнозування раціонального використання та охорони земель. Територіальне планування землекористування. Територіальний землеустрій. Внутрішньогосподарський землеустрій. Зокремлене землевпорядкування.

2.3. Система землеустрою в Україні

Поняття і складові частини системи землеустрою. Інституційне забезпечення землеустрою: законодавчо визначена діяльність; органи, що здійснюють державне регулювання. Прогнозування, територіальне планування, організація та державне регулювання (адміністрування) у сфері землеустрою. Землевпорядний процес на національному, регіональному, локальному і господарському рівнях. Землевпорядна документація. Учасники земельно-процесуальних правовідносин у сфері землеустрою.

2.4. Управління діяльністю у сфері землеустрою та його регулювання

Зміст управління діяльністю у сфері землеустрою. Прогнозування, планування та організація землекористування на державному, регіональному та місцевому рівнях. Організація і планування землеустрою. Нормативно-правові акти з питань здійснення землеустрою та організації сталого землекористування. Державні стандарти, норми і правила у сфері зем-

леустрою. Упорядкування відносин між учасниками землеустрою. Формування джерел фінансування проведення землеустрою. Науково-технічний прогрес у землеустрої. Технічне та технологічне забезпечення землеустрою. Організація та земельно-процесуальні правовідносини здійснення державного регулювання землеустрою і здійснення землевпорядних заходів. Державний фонд документації із землеустрою. Кадрове забезпечення землеустрою. Врахування державних інтересів під час здійснення землеустрою на місцевому рівні. Врахування громадських та приватних інтересів під час здійснення землеустрою на різних ієрархічних рівнях. Авторський нагляд за виконанням проектів землеустрою. Відшкодування шкоди, заподіяної у результаті здійснення землеустрою.

МОДУЛЬ 3.

ЗЕМЛЕУСТРІЙ НА НАЦІОНАЛЬНОМУ, РЕГІОНАЛЬНОМУ І МІСЦЕВОМУ РІВНЯХ

3.1. Прогнозна та планувальна документація із землеустрою на національному і регіональному рівнях

Державна і регіональні програми розвитку земельних відносин. Загальнодержавні і регіональні програми використання та охорони земель. Генеральна і регіональні схеми землеустрою використання та охорони земель адміністративно-територіальних утворень. Техніко-економічні обґрунтування використання та охорони земель адміністративно-територіальних утворень або окремих галузей. Природно-сільськогосподарське, еколого-економічне, протиерозійне та інші види районування земель. Генеральний План використання і охорони земель України. Плани використання і охорони земель за категоріями та типами землекористування окремих галузей економіки. Плани використання і охорони земель за їх категоріями регіону або окремих галузей економіки.

3.2. Проектна та технічна документація із землеустрою на національному і регіональному рівнях

Документація із землеустрою щодо визначення державного кордону України. Встановлення в природі (на місцевості) державного кордону України. Проекти землеустрою щодо встановлення і зміни меж адміністративно-територіальних утворень. Проекти землеустрою щодо організації і встановлення меж територій природно-заповідного фонду та іншого природоохоронного призначення. Проекти землеустрою щодо організації і встановлення меж територій оздоровчого

призначення. Проекти землеустрою щодо організації і встановлення меж територій рекреаційного призначення. Проекти землеустрою щодо організації і встановлення меж територій історико-культурного призначення.

3.3. Прогнозна та планувальна документація із землеустрою на місцевому рівні

Схеми землеустрою і техніко-економічне обґрунтування використання і охорони земель територій рад, міст, сіл, селищ. Техніко-економічне обґрунтування використання і охорони земель окремих кооперативних чи корпоративних підприємств. Плани розвитку (зонування земель за їх категоріями та типами) землекористування територій адміністративних районів, рад або їх груп. Плани територіальних обмежень, обтяжень у використанні земель у межах територій рад або їх груп. План земельно-господарського устрою території населеного пункту. План земельно-господарського устрою території землеволодіння або землекористування окремих кооперативних чи корпоративних підприємств.

3.4. Проектна та технічна документація із землеустрою на місцевому рівні

Проекти землеустрою щодо формування земель комунальної власності територіальних громад і проекти розмежування земель державної та комунальної власності населених пунктів. Проекти землеустрою щодо відведення (вилучення, надання, зміни цільового призначення, викупу, продажу) земельних ділянок. Проекти землеустрою щодо створення нових та впорядкування існуючих землеволодін і землекористувань. Проекти землеустрою щодо організації території землекористування сільськогосподарських підприємств, фермерських господарств (які забезпечують еколого-економічне обґрунтування сівозміни та впорядкування угідь). Проекти землеустрою щодо впорядкування території населених пунктів. Робочі проекти землеустрою. Технічна документація із землеустрою щодо встановлення меж земельної ділянки в природі (на місцевості). Технічна документація із землеустрою щодо формування земельної ділянки як об'єкта цивільних прав.

ВИСНОВКИ

Викладання навчальної дисципліни «Землеустрої» забезпечить студентів знаннями у галузі земельних відносин та використання і охорони земель, уміннями та навиками, необхідними для виконання завдань, з метою формування правових, економічних, екологічних, сільськогосподарських, містобудівних та інших відносин власності на землю, досягнення оптимального ступеня впорядкування раціонального використання земельних ресурсів, охорони земель та навколишнього природного середовища, володіння інформацією про стан земельних ресурсів та довкілля, прийняття правильних проектних та управлінських рішень.

ІННОВАЦІЇ УЧЕБНОГО ПРОЦЕСА В ЗЕМЛЕУСТРОЙСТВЕ: НОВАЯ УЧЕБНАЯ ПРОГРАММА

А. Третяк, М. Ступень, І. Колганова

Предложена усовершенствованная структура и содержание учебной программы с научной дисциплины «Землеустройство», которая в соответствии с действующим земельным законодательством преподается в высших учебных заведениях.

Ключевые слова: землеустройство, прогнозирование и планирование землепользования, проекты землеустройства, учебная программа.

Третяк Антон Николаевич, профессор, член-корреспондент НААН Украины, доктор экономических наук, директор НИИ экономики и экологии природопользования Государственной экологической академии последипломного образования и управления, tretyak2@ukr.net

Ступень Михаил Григорьевич, профессор, доктор экономических наук, декан факультета землеустройства Львовского национального аграрного университета

Колганова Ирина Григорьевна, старший преподаватель кафедры землеустроительного проектирования Национального университета биоресурсов и природопользования Украины, kolganova_i@ukr.net

INNOVATIONS OF EDUCATIONAL PROCESS IN LAND MANAGEMENT: THE NEW CURRICULUM

A. Tretiak, M. Stupen, I. Kolganova

Improve the structure and content of the curriculum discipline «Land Management» is offered, which is in accordance with the laws of the land is taught in universities.

Keywords: Land Management, forecasting and planning of land use, projects of land management, the curriculum.

Tretiak A.M., Doctor of Economics, Professor, Corresponding member of NAAS of Ukraine, Director of SRI of economy and ecology of natural use of the State Ecological Academy of Postgraduate Education and Management, tretyak2@ukr.net

Stupen M.G., Doctor of Economics, Professor, Dean of the Faculty of Land Management of Lviv National Agrarian University

Kolganova I.G., Assistant professor in land use planning of National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, kolganova_i@ukr.net

Література

ОСНОВНА

1. Закон України «Про землеустрій» від 22.05.2003 № 858-IV (зі змінами). — К. : ВВР, 2003, № 36. — с. 282.
2. Земельний Кодекс України від 25.10.2001 № 2768-III (зі змінами). — К. : ВВР, 2002, № 3-4. — с. 27.
3. Закон України «Про охорону земель» від 19.06.2003 № 962-IV (зі змінами). — К. : ВВР, 2003, № 39. — с. 349.
4. Закон України «Про державний земельний кадастр» від 07.07.2011 № 3613-VI (зі змінами). — К. : ВВР, 2012, № 8. — с. 61.
5. Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища України» від 25.06.1991 № 1264-XII (зі змінами). — К. : ВВР, 1991, № 41. — с. 546.
6. Закон України «Про природно-заповідний фонд України» від 16.06.1992 № 2457-XII (зі змінами). — К. : ВВР, 1992, № 34. — с. 503.
7. Третяк А.М. Наукові основи землеустрою: Навч. посібник. — К.: ТОВ ЦЗРУ, 2002. — 342с.

ДОДАТКОВА

8. Земельні відносини в Україні: Законодавчі акти і нормативні документи / Держкомзем України. — К.: Урожай, 1998. — 816 с.
9. Третяк А. М. Землепорядне проектування: Теоретичні основи і територіальний землеустрій: навч. посіб. / А. М. Третяк. — К.: Вища освіта, 2006. — 528 с.
10. Кривов В. М. Основи землепорядкування: навч. посіб. / В. М. Кривов. — К. : Урожай, 2008. — 324 с.
11. Богіра М.С., Ярмолюк В.І. Землепорядне проектування: теоретичні основи землепорядного проектування. — К. : 2011. — 816 с.
12. Новаковський Л.Я., Третяк А.М., Добряк Д.С. Земельна реформа і землеустрій в Україні. — Київ, 2001. — 133 с.
13. Третяк А. М. Екологія землекористування: теоретико-методологічні основи формування та адміністрування: монографія / А. М. Третяк. — К.: Херсон: Гринь Д.С., 2012. — 440 с.
14. Третяк А. М. Землепорядне проектування: упорядкування існуючих сільськогосподарських землеволодін та землекористувань та їх угідь / А.М. Третяк, В.М. Другак, І.Г. Колганова. — К. Держкомзем України. 2009. — 210 с.
15. Третяк А. М. Землепорядне проектування: еколого-економічні засади формування землекористування природно-заповідних територій / А. М. Третяк, І. П. Гетманчик. — К. : «ЦП «КОМПРИНТ», 2011. — 254 с.
16. Третяк А.М. Землепорядне проектування: організація території сільськогосподарських підприємств методом еколого-ландшафтного землеустрою / А. М. Третяк, В.М. Другак, Л.А. Гунько, І. П. Гетманчик, 2012. — 205 с.
17. Третяк А. М. Класифікація земель за категоріями, типами землекористування, цільовим призначенням та дозволене використання земель / А. М. Третяк, І. М. Дорош // Землепорядний вісник. — 2009. — № 5. — С. 20-31.
18. Нормативи землекористування: Збірник нормативно-правових актів та науково-методичних рекомендацій у сфері землекористування та охорони земель: У двох книгах / За заг. ред. Новаковського Л.Я. — К. : ТОВ «Август Трейд» 2008 — Т. 1. — 2008. — 446 с., Т. 2. — 2008. — 454 с.